

Gönderim Tarihi: 10.07.2017 Kabul Tarihi: 02.06.2018

ASGARİ ÜCRET VE EKONOMİK BÜYÜME ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ¹

Asiye TÜTÜNCÜ*
Ayşenur GÖNÜLAÇAN**

INVESTIGATION THE RELATIONSHIP BETWEEN MINIMUM WAGE AND ECONOMIC GROWTH IN TURKEY

Öz

Bu çalışmada amaç, asgari ücret ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu bağlamda, reel asgari ücret ve ekonomik büyüme değişkenleri 1983-2014 dönemi dikkate alınarak Türkiye için incelenmiştir. TY-VAR nedensellik testinin kullanıldığı çalışmada, ekonomik büyüme oranlarından asgari ücrete doğru istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif tek yönlü bir ilişki bulunmuştur. Böylelikle ekonomik büyümede meydana gelen artışların, asgari ücrete pozitif yansıdığı söylenebilir. Ancak asgari ücretlerdeki artış, ekonomik büyümeye yansımamaktadır. Bu durum, asgari ücretlilerin artan gelirleriyle ihtiyaçlarını karşılayamadığını göstermektedir. Her ne kadar bireylerin reel ücretlerinde artış yaşansa da, bu durumun tüketim harcamalarına yansımadığı söylenebilir.

Anahtar Kelime: Asgari Ücret, Ekonomik Büyüme, TY-VAR Nedensellik Testi.

Abstract

In this study, the aim is to analyze the relationship between minimum wages and economic growth. With this aim, real minimum wage and economic growth variables are considered for the period of 1983-2014 in Turkey. A statistically significant and positive bidirectional relationship from the economic growth rate to the minimum wage is found in this study in which TY-VAR causality test is used. Thus, it can be said that the increase in economic growth has a positive effect on the minimum wage. However, the increase in the minimum wage does not have an impact on the economic growth. The low levels of minimum wage

---

¹ Bu çalışma 30.03.2017 tarihinde Unregistered “Youth” Employment Impacts, Policies, Remedies and Local Practices adlı sempozyumda “The Relationship Between Minimum Wage and Economic Growth in Turkey” adlı çalışmanın genişletilmesinden oluşturulmuştur.

* Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonometri Bölümü, e-posta: asiyetutuncu@ktu.edu.tr.

** Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, e-posta: asiyetutuncu@ktu.edu.tr.

shows that individuals can not afford their needs. Although the real wages of the individuals have increased, it can be said that this situation does not effect on consumption expenditures.

Keywords: Minimum Wage, Economic Growth, TY-VAR Causality Test.

1. Giriş

Asgari ücret; işveren karşısında pazarlık gücü az olan işçinin ücret konusundaki haklarını koruma altına almaya yarayan bir araçtır. Aynı zamanda çalışan kesimin ücretlerinin belli bir seviyenin altına düşürmemeye yarayan söz konusu ücret, işçi kesiminin yoksullaşmasını da engellemektedir. Bu niteliği ile asgari ücret gelir dağılımı aracı olmasının yanı sıra, yoksulluğu azaltıcı bir etkide göstermekte ve farklı gruplar arasındaki ücret farklılıklarını da minimize etmeye yardımcı olmaktadır.

Asgari ücret, mikro ölçekte bireylerin sosyal ve ekonomik faaliyetlerini etkilemekle birlikte makro ölçekte ekonomik büyüme, işsizlik, istihdam, enflasyon gibi göstergeleri etkilemektedir. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde bu etkiler daha belirgin bir şekilde kendini göstermektedir.

Yapılan çalışmalarda; yüksek asgari ücret uygulamalarının emek ve sermayenin birbirini tamamlayan faktörler olması, vasıflı- vasıfsız işçi etkisi yaratarak beşeri sermayesi yüksek işgücü ortaya çıkarması ve yoksul kesimde ortaya çıkaracağı harcama eğilimi ile ekonomik büyümeyi olumlu bir şekilde etkileyeceği varsayımı elde edilmiştir.

Bu çalışmada asgari ücret ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki, Türkiye için 1983-2014 dönemi TY-VAR nedensellik analizi kullanılarak test edilmiştir. Çalışma beş bölüme ayrılmıştır. Giriş bölümünün ardından asgari ücret ve önemi belirtilmiştir. Üçüncü bölümde ise, asgari ücret ve ekonomik büyüme ilişkisinin yanı sıra Türkiye için asgari ücret ile ilgili yapılan çalışmalar gösterilmiştir. Veri seti, yöntem ve bulgulara dördüncü bölümde yer verilirken, sonuç bölümünde konu ve bulgular özetlenmiştir.

2. Asgari Ücret ve Önemi

Asgari ücret “işçilere bir çalışma günü karşılığı olarak ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım, kültür vb. gereksinimlerini günün fiyatları üzerinden en az düzeyde karşılamaya yetecek ücret” olarak tanımlanmaktadır (Asgari Ücret Yönetmeliği, 2004: 4). Söz konusu ücret emeğin başlıca hatta bazen de tek getirisi, işveren için de maliyet unsuru olması nedeniyle büyük önem arz etmektedir (Rakıcı ve Vural 2011: 59).

Asgari düzeyde ihtiyaçların belirlenmesi, kişilerin ve hanelerin ihtiyaçları ile alım güçleri, ekonomik, sosyal ve kültürel koşullar nedeniyle oldukça zor bir süreç gerektirmektedir. Başka bir ifade ile, asgari ücret düzeyi çok fazla değişken ile değerlendirilmek zorundadır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Asgari Ücretin Tespiti sözleşmesinde söz konusu ücretin belirlenmesinde değerlendirilmesi gereken altı ölçütü şu şekilde sıralamaktadır; işçinin ve ailesinin ihtiyaçları, ülkedeki genel ücret düzeyi, yaşam maliyeti ve bu maliyetteki değişiklikler, sosyal güvenlik hakları diğer sosyal grupların yaşam standartları ve ekonomik faktörler. Ancak söz konusu veriler birçok ülkede bulunmamakta ve ülkeler asgari ücret belirlemelerinde bu verilerin en fazla bir ya da bir kaçını dikkate alabilmektedir. Çok az ülke bu ücreti belirlerken istihdam, işsizlik ve rekabet üzerindeki etkilerini de dikkate almaktadır (Demir Şeker ve Küçükbayrak 2012: 6).

Asgari ücret işçinin faydasını maksimize etmek için yüksek, işverenin maliyetini minimize etmek için de düşük olmak zorundadır. İşçi ve işveren arasındaki pazarlık sürecinde, işçinin pazarlık gücünün az olması, işini kaybetme korkusu nedeniyle süreçte etkin olamaması gibi sebepler bu ücrete devlet müdahalesini gerekli kılmıştır (Yılmaz ve Terzi 2006: 121). Hükümetler tarafından, ‘sosyal devlet’ ilkesi bağlamında, çalışanların asgari geçim koşullarının sağlanması ve gelirin yeniden dağılım mekanizmalarını işletmek üzere asgari ücret uygulaması benimsenmektedir.

Asgari ücret uygulamasının öncelikli hedeflerinden birisi de, faktörel gelir dağılımında adaletin sağlanmasıdır. Söz konusu bu uygulama ile çalışan kesimin geçimini sürdürmesi için gerekli olan gelir düzeyinden daha düşük bir ücretle çalışmasının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Aynı zamanda asgari ücret uygulaması, yoksulluk sınırında veya daha düşük ücret alan kesimin ortalama ücretlerinde bir artışa yol açacağı için yoksulluğu azaltıcı bir etkiye sahiptir. Uluslararası karşılaştırmalarda, asgari ücretin kazanç farklılıklarını azaltan bir faktör olduğu belirlenmiştir. Yapılan araştırmalar, asgari ücret uygulamasının kadınlar-erkekler ve yaşlılar-gençler arasındaki ücret eşitsizliğini azalttığını göstermektedir (Aktan ve Vural 2002: 26)

Özellikle Türkiye gibi yüksek işsizlik-yoksulluk oranlarının olduğu, sosyal güvenlik kapsamının çalışma ve ücretlerle yakından ilişkilendirildiği ve işsizlerin büyük kısmının işe başlarken daha düşük ücret seviyelerine razı olabileceği ülkelerde asgari ücret çok daha önemli bir yere sahiptir. Bunun yanı sıra asgari ücret, işverenlerin ücretler üzerinde istediği gibi oynama eğilimini düşürebilmektedir (Türkiye Devrimci İşçi Sendikası 2010: 4).

3. Literatür Araştırması

Asgari ücretin ülkelerin ekonomisi üzerinde çok yönlü etkileri vardır. Cari ücretler, ekonomik büyüme, fiyatlar genel düzeyi, ödemeler bilançosu, gelir dağılımı ve istihdam üzerinde etki yaratan asgari ücrette meydana gelen artışlar, az ya da çok bütün ülkelerde cari ücretlerin artmasına neden olur. Bu etki gelişmiş ülkelere göre, gelişmekte olan ülkelerde kendini daha fazla göstermektedir (Güven vd. 2009: 6).

Fonti ve Gori (2011), asgari ücret uygulamasının gelir dağılımı adaletini sağlayan eşitlikçi bir etkisinin yanı sıra, ekonomik büyümeyi ve refahı arttıran etkilerinin de olabileceğini göstermiştir. Irmen ve Wigger (2002) de benzer şekilde, emek ve sermaye faktörünün birbiri için tamamlayıcı olduğu varsayımı altında yüksek olarak belirlenmiş bir asgari ücret uygulamasının ekonomik büyüme ile olumlu yönde bir ilişkisinin olabileceğini belirlemiştir. Benzer başka çalışmalarda, (Cahuc ve Michel 1994; Ravn ve Sorensen 1999) vasıfsız işçiler için uygulanacak olan bir asgari ücretlendirmenin, bu işçilere olan talebi düşüreceği ve işsiz kalma kaygısıyla özellikle genç olan vasıfsız işçilerin beşeri sermaye eğilimlerini arttıracığı varsayımına ulaşılmıştır. Böylece asgari ücretin yüksek vasıflı bir insani sermaye birikimi yaratarak emek verimliliğini arttıracığı ve bu sayede ekonomik büyümeye katkı sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır (Sunal ve Sezgin-Alp 2015: 113).

Çalışan işçi kesimin daha yüksek bir oranda elde ettiği geliri, harcama eğiliminde olduğu ve bu nedenle bu kesimin gelirlerini temsil eden asgari ücretlerde gerçekleşen bir artışın toplam talebi ve reel GSYH'yi (Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla) arttıracığı beklenmektedir. Benzer şekilde Prasch (1996), aynı kesimin yurtiçi mallara olan talebinin daha yüksek olduğunu ve büyüme ve istihdam artışının birlikte gerçekleşebileceğini ileri sürmektedir (Sunal ve Sezgin-Alp 2015: 113).

Asgari ücret sosyal ve ekonomi politikalarını etkileyen bir unsurdur ve her ülke için farklı şekilde değerlendirilmektedir. Bu nedenle literatür taramasında, Türkiye için yapılan asgari ücret ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda, asgari ücret her ne kadar önemli bir politika belirleyicisi olsa da, bu alandaki çalışmaların oldukça az olduğu görülmüştür. Bu çalışmalardan başlıcaları aşağıda özetlenmiştir.

Asgari ücret politikalarını ele alan çalışmalardan Korkmaz (2004), 1951-2003 dönemi Türkiye'de gerçekleşen asgari ücret politikalarını sosyal ve ekonomi politikalarını dikkate alarak incelemiş, asgari ücret politikalarının gelir dağılımı yönü ele alındığında sosyal amacına ulaşamadığı sonucuna varmıştır. Ekonomik açıdan ise, asgari ücretin yaşanan olumsuzluklardan etkilendiğini; fakat olumlu gelişmelerin asgari

ücrete yansıtılmadığını belirlemiştir. Yılmaz ve Terzi (2006) ise, Avrupa Birliği (AB) ülkeleri ve Türkiye’de uygulanan asgari ücret politikalarını birbirleri ve Türkiye ile karşılaştırmışlardır. Yapılan inceleme sonucunda, AB ülkelerinin izlediği asgari ücret politikalarının kendi sosyo-ekonomik durumunu dikkate alarak belirmesi nedeniyle Türkiye için herhangi bir mevzuat değişikliği önerilememiştir.

Rakıcı ve Vural (2011) asgari ücretin vergi boyutunu dikkate alarak, asgari ücretten yapılan kesintiler ve net asgari ücreti incelemiş ve aynı zamanda asgari ücret üzerindeki vergi yükünü hesaplamıştır. Araştırma sonucunda, asgari ücretteki vergi yükünün yüksek olduğu görülmüştür. Asgari ücrette artışlar olmasına rağmen, açlık ve yoksulluk sınırının altında yer almaktadır. Özdemir ve Dayıoğlu (2015) çalışmalarında, Türkiye’de asgari ücretin olması gerektiği düzeyi belirlemeyi amaçlamışlardır. Yapılan incelemelere göre, Türkiye diğer ülkelerle karşılaştırıldığında asgari ücret üzerinden alınan vergi, sosyal güvenlik primi vb. yüklerin oldukça fazla olduğu görülmüştür. Ayrıca, Türkiye’de brüt asgari ücretten alınan %38 oranındaki verginin %20’lere düşürülmesi gerektiğini tespit etmişlerdir.

Türkiye’deki asgari ücret uygulaması ile ilgili yapılan ampirik çalışmalardan Korkmaz ve Çoban (2006), 1969-2006 dönemi asgari ücret, işsizlik, enflasyon arasındaki ilişkiyi Johansen eşbütünleşme ve Granger nedensellik testleri ile incelemiş, asgari ücretlerdeki artışların enflasyondaki artışlardan daha yüksek; asgari ücret ve enflasyon arasında çift yönlü nedensellik ilişkisinin olduğunu belirlemişlerdir. Güven vd. (2009), 1969-2008 dönemi asgari ücret ve istihdam arasındaki ilişkiyi, Toda-Yamamoto nedensellik testi ve Etki-Tepki fonksiyonlarını kullanarak incelemiş, asgari ücret uygulamalarından istihdamda yaşanan değişime doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Taştan ve Özekicioğlu (2015), 1993-2013 çeyrek yıllık dönemi sermaye malı ihracatı ve asgari ücret arasındaki uzun ve kısa dönemli ilişkiyi ARDL sınır testi yardımıyla incelemiş, asgari ücretlerden sermaye malı ihracatına doğru tek yönlü pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Hata düzeltme katsayısı ise, 0,75 olarak tespit edilmiştir. Bu durumda modelde meydana gelen sapmanın %75’i ilk dönemde giderilmektedir. Koç (2016), 1980-2015 dönemini ele alarak asgari ücretin gelişimi ile GSYİH’nın gelişimi arasındaki ilişkiyi endeksleme yöntemini kullanarak araştırmaktadır. Çalışmada, reel asgari ücret ile reel GSYİH değişkenleri, TL ve ABD Doları olarak endekslenerek ve Neo-liberal dönemdeki Türkiye Ekonomisi üç alt dönem dikkate alınarak incelenmektedir. Elde edilen bulgulara göre, 1980 yılından itibaren yıl içindeki artış reel GSYİH’de 4,3 kat iken, reel

asgari ücret 3,5 kattır. Yıllık ortalama artış hızları ise, reel asgari ücrette %3,9, reel GSYİH'da %4,2 olarak gerçekleşmiştir. Alt dönemler bazında ele alındığında da son dönemler hariç genel olarak asgari ücret GSYİH'nın altında yer almaktadır.

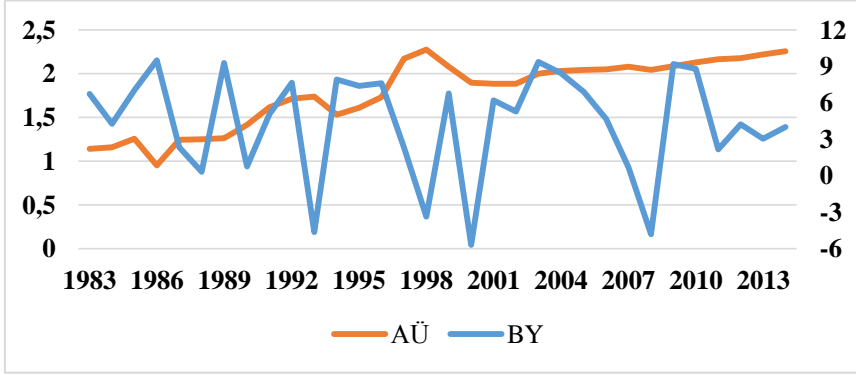
Türkiye'de asgari ücret ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki inceleyen Kargı (2013) 2005-2012 çeyrek yıllık dönemi korelasyon analizi ve Granger nedensellik testleri ile incelemiştir. Elde edilen bulgulara göre, reel brüt asgari ücret ve reel net asgari ücretten ekonomik büyümeye doğru tek yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Sunal ve Sezgin-Alp (2015), 1987-2012 dönemini Granger nedensellik testiyle incelemiş ve reel asgari ücretten ekonomik büyümeye tek yönlü; nominal asgari ücret ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Sunal ve Sezgin-Alp (2016) 1988-2012 dönemini VAR modeli ile incelemiş, reel asgari ücret ve ekonomik büyüme arasında istatistiksel olarak bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Bu çalışmada, ekonomik büyüme ile asgari ücret arasındaki ilişki literatürden farklı olarak TY-VAR nedensellik testi ve 1983-2014 dönemi Türkiye için incelenerek literatüre katkı sağlanması amaçlanmıştır.

4. Veri Seti, Yöntem ve Bulgular

Bu çalışmada amaç, asgari ücretler ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ampirik olarak incelemektir. Bu doğrultuda, 1983-2014 dönemi yıllık veri seti Türkiye için dikkate alınmıştır. Asgari ücret verisi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'ndan brüt asgari ücret verileri olarak alınmışken, ekonomik büyüme oranları ise, Dünya Bankası'ndan temin edilmiştir. Ampirik uygulama için değişkenlerin reel değerleri kullanılmış ve asgari ücret 2010 yılı bazlı Dünya Bankası'ndan temin edilen deflatör yardımıyla reelleştirilmiş ve logaritması alınarak analize dâhil edilmiştir. Değişkenlere ait grafik 1'de gösterilmiştir.

Grafik 1: Asgari Ücret ve Ekonomik Büyüme

Grafik 1’de sol eksen asgari ücreti, sağ eksen ekonomik büyüme oranlarını göstermektedir. Grafik incelendiğinde, genel olarak asgari ücrette bir artış yaşandığı söylenebilmektedir. Ekonomik büyüme değişkeninin ise genel olarak dalgalı bir seyir izlediği, özellikle kriz ve afet yıllarından belirgin bir şekilde etkilendiği görülmektedir. Nitekim 1993 ve 2008 dönemlerinde ekonomik ve siyasi olaylarda yaşanan istikrasızlıkların ve 1999 depreminin gayri safi yurt için hasılda meydana getirdiği azalışlar grafik incelendiğinde de görülmektedir. Ayrıca ekonomik büyüme de reel olarak yıllar itibariyle artış yaşanmadığı gözlemlenmiştir. Analizden önce değişkenlerin tanısal istatistikleri hesaplanmıştır. Tablo 1’de gösterilen tanısal istatistiklere göre, AÜ ile ifade edilen asgari ücret serisinin ortalama ve medyan (M) değerleri, BY olarak ifade edilen ekonomik büyüme serisine göre birbirine daha yakın seyretmektedir. Her iki serinin eğiklik (E) değeri sıfıra ve basıklık (B) değerleri de 3’e yakındır. Yalnız serilerin normal dağılıma sahip olduğuna karar verebilmek için bu değerler yeterli değildir. Bu nedenle değişkenlerin normal dağılıma sahip olduğu Jarque-Bera (JB) test istatistiği incelenmiş ve her iki serinin de normal dağılıma sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1: Değişkenlere Ait Tanısal İstatistikler

	Ort	M	Maks	Min	SH	E	B	JB
BY	4,33	5,15	9,48	-5,69	4,37	-0,90	2,89	4,33
AÜ	1,78	1,88	2,27	0,95	0,39	-0,59	2,03	3,13

TY-VAR nedensellik analizi kullanılan çalışmada değişkenlerin maksimum durağanlık seviyesini belirlemek için Dickey ve Fuller (1981) tarafından geliştirilen ADF (Augmented Dickey Fuller) birim kök testi ve Phillips ve Perron (1988) (PP) tarafından geliştirilen PP birim kök testi

uygulanmıştır. Dickey ve Fuller (1981), DF birim kök testinin otokorelasyon sorununu tam olarak gideremediği eleştirisini dikkate alarak bağımlı değişkenin gecikmeli değerlerini modele açıklayıcı değişken olarak eklemiş ve böylelikle otokorelasyon sorununu gidermeyi amaçlamıştır. ADF birim kök testi 3 farklı deterministik bileşenle kullanılabilir: sabitsiz+trendsiz, sabitli+trendli ve sabitli model. Denklem 1’de gösterilen ADF birim kök testine ait denklemde, c, sabit terimi; t, trendi; Δ , fark işlemcisini ifade etmektedir. Bu denklem sabitli+trendli seriler için kullanılmaktadır.

$$\Delta Y_t = c + t + Y_{t-1} + \sum_{i=1}^k \Delta Y_{t-i} + \varepsilon_t \quad (1)$$

PP birim kök testi ise, otokorelasyonun yanı sıra değişen varyansı da dikkate alarak birim kökü araştırmaktadır. Denklem 2’de PP birim kök testinin elde edilişi yer almaktadır. Bu denklemde, $\hat{\delta}$, katsayısı tahmincisi; $sh(\hat{\delta})$ katsayı tahmincisinin standart hatası; s, regresyon denkleminin standart hatası ve V_0 , denklemin hata varyansına ait tahmincidir. PP birim kök testinde, spektral hata terimini kullanarak hesaplanan test istatistiği modifiye edilmiş t değerleri ile karşılaştırma yapılır.

$$Y_\delta = t_\delta \left(\frac{y_0}{f_0} \right)^{1/2} - \frac{T(f_0 - V_0)(sh(\hat{\delta}))}{2f_0^{1/2}s} \quad (2)$$

ADF ve PP birim kök testinde sıfır hipotezi serilerin birim kök içerdiğini, alternatifi durağan olduğunu ileri sürmektedir. Asgari ücret ve ekonomik büyümeye ilişkin yapılan birim kök analizi sonuçları Tablo 3’de gösterilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, ekonomik büyüme ADF ve PP birim kök testinde ve sabitli (C) ve sabitli+trendli (C+T) modelde de seviyesinde (I(0)) durağandır. Ancak asgari ücret her iki birim kök testinde ve spesifikasyonda da %1 anlamlılık düzeyinde birinci farkında (I(1)) durağandır. Bu durumda serilerin maksimum durağanlık mertebesi 1 olarak belirlenmiştir.

Tablo 2: ADF Birim Kök Test Sonuçları

Değişkenler	I(0)		I(1)	
	C	C+T	C	C+T
BY	-4,32 ^b	-4,20 ^b	-	-
AÜ	-2,42	-2,59	-5,32 ^a	-5,70 ^a

Not: ADF birim kök testi için, Schwarz Bilgi Kriteri (SIC) kullanılarak optimal gecikme uzunluğu hesaplanmıştır. ^{a, b} sırasıyla, %1 ve %5 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Tablo 3: PP Birim Kök Test Sonuçları

Değişkenler	I(0)		I(1)	
	C	C+T	C	C+T
BY	-7,97 ^a	-7,84 ^a	-	-
AÜ	-1,26	-2,18	-7,82 ^a	-9,55 ^a

Not: PP birim kök testi için Bartlett Kernel yöntemi seçilmiştir. ^{a, b} sırasıyla, %1 ve %5 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Asgari ücret ve ekonomik büyüme arasında ilişkinin incelenmesinde Toda ve Yamamoto (1995) tarafından geliştirilen Toda-Yamamoto (TY) VAR nedensellik testi kullanılmıştır. Toda ve Yamamoto (1995), birçok nedensellik testi için gerekli olan durağanlık seviyesi ve eşbütünleşme ilişkisine bağlı olmayan bir test geliştirmişlerdir. Bu amaçla Granger nedenselliği test etmek için VAR modeline dayanan yeni bir yaklaşım önermektedir. Bu test VAR(k+d_{max}) modeline dayandığı için serilerin durağanlık seviyesi önemli olmamasına rağmen maksimum durağanlık seviyesi (d_{max}) belirlenmelidir. İkinci aşamada VAR modeline ait optimal gecikme uzunluğu (k) bilgi kriterleri yardımıyla tespit edilmelidir. Böylelikle k+d_{max} gecikme uzunluğunda VAR modeli, değişkenlerin seviye değerleri kullanılarak hesaplanmaktadır. VAR(k+d_{max}) modelinde değişkenler arasında nedensellik ilişkisine karar verebilmek için Toda ve Yamamoto (1995) tarafından ki-kare (χ²) dağılımına sahip modifiye edilmiş Wald (MWALD) testinin kullanılması önerilmektedir. MWALD testi, optimal gecikme uzunluğu (k) için uygulanmaktadır. d_{max} gecikmesi kısıtlamaya dahil edilmemektedir. d_{max} = 0 olduğu durumda VAR modeline ilave gecikme uzunluğu eklenemeyeceği için standart Granger nedensellik testi ile aynı sonuçları vermektedir.

Asgari ücret ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemek için 1983-2014 dönemi kullanarak uygulanan TY-VAR nedensellik testi, denklem 3 ve 4'de gösterilmiştir. Denklem 3, asgari ücretten ekonomik büyümeye; denklem 4, ekonomik büyümeden asgari ücrete doğru nedenselliği incelemektedir. α₀ ve β₀ sabit terimini; z_t ve v_t denklemlere ait hata terimlerini göstermektedir.

$$BY_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^k \alpha_{1i} BY_{t-i} + \sum_{j=k+1}^{k+d_{max}} \alpha_{2j} BY_{t-j} + \sum_{i=1}^k \theta_{1i} AÜ_{t-i} + \sum_{j=k+1}^{k+d_{max}} \theta_{2j} AÜ_{t-j} + z_t \quad (3)$$

$$AÜ_t = \beta_0 + \sum_{i=1}^k \beta_{1i} AÜ_{t-i} + \sum_{j=k+1}^{k+d_{max}} \beta_{2j} AÜ_{t-j} + \sum_{i=1}^k \theta_{1i} BY_{t-i} + \sum_{j=k+1}^{k+d_{max}} \theta_{2j} BY_{t-j} + v_t \quad (4)$$

TY-VAR nedensellik testinde değişkenler arasında Granger nedensellik ilişkisi olmadığını ifade eden sıfır hipotezi, değişkenler arasında Granger nedensellik ilişkisinin olduğunu ifade eden alternatif hipoteze karşı χ^2 testi kullanılarak sınanır. Yapılan birim kök testlerinde ekonomik büyüme $I(0)$, asgari ücret $I(1)$ seviyesinde durağan olduğu için $d_{\max} = 1$ olarak belirlenmiştir. Bunun yanı sıra $k = 1$ olarak belirlenmesinden dolayı nedensellik testinin sonuçları VAR(2) modeli kullanılarak elde edilmiştir ve tablo 4’de gösterilmiştir. Modele ait AR köklerini $0,88 < 1$ olması modelin istikrarlı olduğu göstermektedir. Bunun yanı sıra, ardışık bağımlılık ($F_{LM1}=0,34$ ve $F_{LM2}=7,58$) ve değişen varyans ($F_{\text{White}}=23,50$) sorunları olmadığını gözlenmiştir.

Tablo 4: TY-VAR Nedensellik Test Sonuçları

Hipotez	Katsayı Değeri	χ^2 Test İstatistiği
$A\ddot{U} \Rightarrow BY (H_0 : \theta_{21} = 0)$	-4,28	0,51
$BY \Rightarrow A\ddot{U} (H_0 : \theta_{21} = 0)$	0,01	3,74 ^b

Not: SIC ve Hannan Qinn Bilgi Kriterleri (HQIC) kullanılarak optimal gecikme uzunluğu belirlenmiştir. ^b, %5 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Elde edilen bulgulara göre, ekonomik büyümeden asgari ücrete doğru %5 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki varken, asgari ücretten ekonomik büyüme doğru istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ekonomik büyümede yaşanan artış aynı zamanda asgari ücreti pozitif etkilemektedir. Ancak asgari ücretten ekonomik büyümeye doğru istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı için aynı durum asgari ücrette yaşanan artışlar için geçerli değildir. Elde edilen bu sonuç, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından hazırlanan Eylül 2016 raporuna göre, dört kişilik bir ailenin açlık sınırı 1386 TL iken, yoksulluk sınırı 4515 TL oluşu ve bunun yanı sıra bir kişinin aylık geçim maliyeti 1712 TL olmasına rağmen asgari ücret 1300 TL olarak gerçekleşmesinden dolayı şaşırtıcı değildir. Asgari ücretin diğer ücretlerden daha düşük seyretmesi, bireylerin artan gelirleriyle ihtiyaçlarını karşılamadığını göstermektedir. Her ne kadar bireylerin reel ücretlerinde artış yaşansa da, bu durumun tüketim harcamalarına yansımadağı söylenebilir. Tüketim harcamalarına yansımayan gelir artışı ekonomide canlanma oluşturamamakta ve bu durumda ekonomik büyümede de değışiklik meydana gelmemektedir.

5. Sonuç

Asgari ücret ekonomik sistem içerisinde uzun yıllardır var olan, ekonomi ve siyasi politikalarına yön veren bir olgudur. Bireylerin işgücü

piyasasında elde edebileceği minimum ücreti gösteren asgari ücretin belirlenmesinde her ülke, kendine ait kalemleri kullanmaktadır. Bu nedenle hukuki ve sosyal boyutu ülkeye özgüdür. Asgari ücret enflasyon, ekonomik büyüme ve işgücü gibi çeşitli ekonomik göstergeleri etkileyebilir ve bu göstergelerden etkilenebilir. Literatür incelendiğinde, bu konuyla ilgili yapılan çalışmaların oldukça az olduğu görülmüştür. Ayrıca yapılan ampirik çalışmalar genellikle asgari ücret ve istihdam boyutunu dikkate almaktadır. Literatüre katkı sağlamak amacıyla, bu çalışma Türkiye’de asgari ücret ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki, 1983-2014 yıllık veri seti TY-VAR nedensellik testi kullanılarak incelenmiştir. Ayrıca literatür incelendiğinde, Türkiye için asgari ücret ve ekonomik büyüme arasında istikrarlı bir sonuç elde edilemediği görülmüştür. Kargı (2013) ve Sunal ve Sezgin-Alp (2015) reel asgari ücretten ekonomik büyümeye tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit ederken, Sunal ve Sezgin-Alp (2016) reel asgari ücret ile ekonomik büyüme arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Bu çalışmadan elde edilen bulgularda diğer çalışmalardan farklı olarak, ekonomik büyümeden asgari ücrete doğru pozitif tek yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Bu durumda Türkiye’de ekonomik büyümenin gerçekleşmesi asgari ücretlere olumlu yansımaktadır. Ancak, aynı durum asgari ücretler için söylenemez. Asgari ücretle çalışan bireylerin elde ettikleri gelir yoksulluk ve açlık sınırının altında yer aldığı için yapılan harcamalar ekonomide canlanma oluşturmamaktadır. Böylece asgari ücrette yaşanan artışlar ekonomik büyümeyi etkileyememektedir. Ekonomi politikasına yön verenlerin asgari ücretin belirlenmesinde yoksulluk ve açlık sınırı gibi değişkenleri dikkate alması gerekmektedir.

Kaynaklar

- Aktan, C. Can ve Vural, İ. Yaşar (2002). *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*. Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları.
- Asgari Ücret Yönetmeliği (2004). Madde 4.
- Cahuc, Pierre ve Michel, Philippe (1996). "Minimum Wage Unemployment and Growth". *European Economic Review* 40 (7): 1463-1482.
- Demir Şeker, Sırma ve Küçükbayrak, Müşerref (2012). "Türkiye’de Bölgesel Asgari Ücretin Uygulanabilirliği". *Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü İşgücü Piyasası Çalışma Raporları – 1*.

- Dickey, David A. ve Fuller, Wayne A. (1981). "Likelihood Ratio Statistics for Autoregressive Time Series with a Unit Root". *Econometrica* 49 (4): 1057-1072.
- Fanti, Luciano ve Gori, Luca (2011). "On Economic Growth and Minimum Wages". *Journal of Economics* 103(1): 59-82.
- Güven, Aytekin vd. (2009). "Asgari Ücret İstihdamı Arttırır mı? (1969–2008) Türkiye Örneği". *EconAnadolu 2009: Anadolu Uluslararası İktisat Kongresi*, Haziran 2009, Eskişehir, Türkiye.
- Irmen, Andreas ve Wigger, Berthold U. (2002). "National Minimum Wages, Capital Mobility and Global Economic Growth". *CEPR Discussion Papers* 3286, C.E.P.R. Discussion Papers.
- Kargı, Bilal (2013). "Ücret Yapışkanlığı Hipotezi'nin Test Edilmesi: Türkiye'de Asgari Ücret ve Büyüme Üzerine Zaman Serileri Analizi (2005-2012)". *Çalışma ve Toplum* 2: 183-210.
- Koç, Abdilcelil (2016). "Türkiye'de 1980 Sonrasının Politik İktisadi Bağlamında Asgari Ücret Analizi". *Çalışma ve Toplum* 3: 1387-1408.
- Korkmaz, Adem (2004). "Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Türkiye'de Asgari Ücret: 1951-2003". *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7 (1): 53-69.
- Korkmaz, Adem ve Çoban, Orhan (2006). "Emek Piyasasında Asgari Ücret, İşsizlik ve Enflasyon Arasındaki İlişkilerin Ekonometrik Bir Analizi: Türkiye Örneği (1969-2006)". *Maliye Dergisi* 151: 16-22.
- Özdemir, Ali R. ve Dayıoğlu, Melike R. (2015). "Türkiye'nin Asgari Ücret Oranı 'Seçimi': Nedenleri ve Olası Sonuçları". *Sosyoekonomi* 24 (27): 225-241.
- Phillips, Peter C. B. ve Perron, Pierre (1988). "Testing for a Unit Root in Time Series Regression". *Biometrika* 75 (2): 335-346.
- Prasch, Robert E. (1996). "In Defence of The Minimum Wage", *Journal of Economic Issues* 30 (2): 391-397.
- Rakıcı, Cemil ve Vural, Tarık (2011). "Asgari Ücret Üzerindeki Toplam Vergi Yüğü ve Asgari Ücret Tutarının Anlamı". *Ekonomi Bilimleri Dergisi* 3(2), 57-68.
- Ravn, Morten O. ve Sørensen, Jan R. (1999). "Schooling, Training, Growth and Minimum Wages". *The Scandinavian Journal of Economics* 101 (3): 441-457.

- Sunal, Onur ve Sezgin Alp, Özge (2015). “Türkiye’de Reel Asgari Ücretler ve Reel GSYİH Değişimleri Arasındaki Nedensellik İlişkisi: Enflasyon Oranına Endekslenmiş Bir Nominal Asgari Ücret Politikası”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 70 (1)*: 111-129.
- Sunal, Onur ve Sezgin Alp, Özge (2016). “Effect of Different Price Indices on Linkage between Real GDP Growth and Real Minimum Wage Growth in Turkey”. *Journal of Economic & Financial Studies 4 (01)*: 01-10.
- Tastan, Serkan ve Ozekicioglu, Halil (2015). “Long-Term Capital Goods Importation and Minimum Wage Relationship in Turkey: Bounds Testing Approach”. *Studies in Business and Economics 10 (1)*: 122-129.
- Toda, Hiro Y. ve Yamamoto, Taku (1995). “Statistical Inference in Vector Autoregressions with Possibly Integrated Processes”. *Journal of Econometrics 66 (1)*: 225-250.
- Türkiye Devrimci İşçi Sendikası (2010). “Asgari Ücrete İlişkin Gerçekler (2006-2010)”. *DİSK / Sosyal-İş Sendikası 1-9*, Erişim Tarihi: 21.02.2017http://www.sosyal-is.org.tr/yayinlar/asgari_ucret_raporu.pdf
- Yılmaz, Burçin ve Terzi, Harun (2006). “Türkiye ve Avrupa Birliği (AB) Ülkelerinde Asgari Ücretin Karşılaştırmalı Bir Analizi”. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi 20 (2)*: 121-137.

